

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

В. Я. БУРАК

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ
ТРУДОВИХ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ПРАЦІВНИКІВ**

Монографія

**Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2021**

УДК 349.2:342.734
Б 91

Рецензенти:

д-р юрид. наук, доц. *Л. П. Амелічева*
(Донецький національний університет імені Василя Стуса);

д-р юрид. наук, проф. *С. Я. Вавженчук*
(Інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка);

д-р юрид. наук, проф. *Н. Д. Гетьманцева*
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Рекомендовано до друку
Вченою Радою Львівського національного університету
імені Івана Франка
(Протокол № 16/6 від 30 червня 2021 року)

Бурак В. Я.

Б 91 Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників : монографія / В. Я. Бурак. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. – 440 с.

ISBN 978-617-10-0652-2.

У монографії досліджено механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників. На підставі дослідження концептуальних підходів загальної та галузевої теорії обґрунтовано поняття механізму захисту трудових прав, визначено його елементи. Досліджено правовідносини в механізмі захисту трудових прав та законних інтересів працівників, право працівника на захист, принципи захисту, трудові права та законні інтереси працівників як об'єкти правового захисту, суб'єкти захисту, а також правові способи захисту трудових прав та законних інтересів. Розглянуто поняття та окремі види правових форм захисту. Сформульовано пропозиції удосконалення понятійного апарату механізму захисту трудових прав, законодавства, яке регулює відносини у цій сфері та практики його застосування.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, студентів закладів вищої освіти, практичних працівників та всіх, хто цікавиться проблемами захисту трудових прав та законних інтересів працівників.

УДК 349.2:342.734

ISBN 978-617-10-0652-2

© Бурак В. Я., 2021
© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2021

Зміст

Вступ	7
Розділ 1. Поняття та загальна характеристика правового механізму захисту трудових прав та законних інтересів працівників	11
1.1. Захист трудових прав та законних інтересів працівників: поняття та значення	11
1.2. Поняття правового механізму захисту трудових прав та законних інтересів працівників.....	39
1.3. Правовідносини в механізмі захисту трудових прав та законних інтересів працівників.....	59
1.4. Заборона зловживання правом суб'єктами трудових правовідносин.....	84
1.5. Межі захисту трудових прав та законних інтересів працівників.....	94
Розділ 2. Основні елементи механізму та способи правового захисту трудових прав і законних інтересів працівників	111
2.1. Право працівника на захист трудових прав та законних інтересів.....	111
2.2. Принципи захисту трудових прав та законних інтересів	129
2.3. Нормативно-правове забезпечення як елемент правового захисту.....	151
2.4. Трудові права та законні інтереси працівників як об'єкти правового захисту	167
2.5. Суб'єкти захисту трудових прав та законних інтересів працівників.....	196
2.6. Правові способи захисту трудових прав та законних інтересів.....	220

Розділ 3. Правові форми захисту трудових прав та законних інтересів працівників	259
3.1. Поняття та види правових форм захисту трудових прав та законних інтересів.....	259
3.2. Захист трудових прав і законних інтересів працівників судами	276
3.3. Адміністративна форма захисту трудових прав та законних інтересів.....	308
3.4. Профспілковий захист трудових прав та законних інтересів працівників	328
3.5. Альтернативні форми захисту трудових прав та законних інтересів.....	348
3.6. Самозахист працівниками своїх трудових прав та законних інтересів.....	370
Висновки.....	390
Список використаної літератури	394

Словник скорочень та абревіатур

ВС – Верховний суд

Держпраці – Державна служба України з питань праці

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

КАСУ – кодекс адміністративного судочинства України

КЗпП України – Кодекс законів про працю України

КСО МОП – Комітет зі свободи об'єднання Міжнародної організації праці

КТС – комісія по трудових спорах

Мінекономіки – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України

Мінсоцполітики – Міністерство соціальної політики України

МОП – Міжнародна організація праці

НСПП – Національна служба посередництва і примирення

ООН – Організація Об'єднаних Націй

Угода про асоціацію – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 року

ЦК – Цивільний кодекс України

ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України

ЮНСІТРАЛ – Комісія Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі

СЕРЕJ – Європейська комісія Ради Європи з питань ефективності правосуддя

*Світлій пам'яті
моєї дружини Лесі
присвячується...*

ВСТУП

Одним із напрямів інтеграції України до Європейського Союзу є створення ефективного механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів працівників. Адже в умовах глобалізації ринку праці та всезростаючої міграції наших громадян до інших країн існуючих у цій сфері важелів в Україні може виявитися недостатньо. Тому наша держава повинна реформувати вітчизняне трудове законодавство відповідно до міжнародних та європейських стандартів, посилити вже існуючі та запровадити нові форми і способи правового захисту трудових прав і законних інтересів зайнятих осіб. Послідовне й комплексне проведення реформ не в останню чергу залежатиме й від здійснення наукових розвідок та теоретичних узагальнень у цій сфері.

Проблеми, що стосуються механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів працівників, все ще продовжують залишатися об'єктом особливої уваги не лише науковців, що працюють у сфері трудового права, а й інших галузей правничої науки. Найбільші дискусії тут ведуться щодо змісту та елементів права працівника на захист порушених прав, специфіки реалізації права на звернення за захистом та права вимоги усунути порушення, а також щодо сутності та правової природи правовідносин, які виникають під час порушення трудових прав та законних інтересів працівників. На жаль, у доктрині трудового права досі відсутній єдиний підхід до розуміння суб'єктного складу також правовідносин, які виникають під час захисту порушених трудових прав і законних

інтересів, слабкою ланкою є і теоретико-понятійна база. Усе це неабияк ускладнює перспективи систематизації трудового законодавства та негативно позначається на практиці його застосування.

Додаткового з'ясування потребують питання щодо ролі та значення інституту соціального діалогу для механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів працівників

Науково-технічний прогрес і повсюдне проникнення у сферу суспільно-трудових відносин сучасних цифрових технологій зумовлює появу нових форм зайнятості, а отже й трансформацію фактичних трудових правовідносин. Тому постають невідомі раніше проблеми, що потребують нових підходів до захисту трудових прав та законних інтересів найманих працівників, які б відповідали міжнародно-правовим стандартам.

Сьогодні такого захисту потребують не лише “класичні трудові права”, але й ті, що з'явилися зовсім недавно та зайняли належне місце серед сучасних трудових прав працівників. Це і право на приватність, і персональні дані працівників, і їх захист від дискримінації та інші. Відповідно сучасний механізм правового захисту зайнятих осіб повинен мати під собою міцну теоретичну базу та оновлене трудове законодавство, де, зокрема, на легальному рівні було б визначено поняття “законні інтереси працівників”.

Особливої уваги заслуговує і проблема з'ясування сутності способів та форм захисту, що є невід'ємними складовими цілісного механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів працівників. У сучасних умовах ці елементи набувають нових правових ознак, складнішими стають процедури їх реалізації та розширення можливостей позасудового врегулювання спору. А беручи до уваги застосування працівниками самозахисту, альтернативних форм захисту трудових прав, у тому числі й запровадження інституту медіації при вирішенні трудових

спорів актуальність наукового дослідження у цій сфері постає все більш виразною.

Варто відзначити, що чимало важливих аспектів механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів працівників вже були об'єктом наукових досліджень. До цієї проблеми так чи інакше зверталися у своїх працях В. М. Андріїв, Л. П. Амелічева, Н. Б. Болотіна, В. М. Божко, С. Я. Вавженчук, С. В. Венедиктов, В. С. Венедиктов, С. В. Вишновецька, В. В. Волинець, Н. Д. Гетьманцева, Ю. В. Гришина (Щотова), С. І. Запара, М. І. Іншин, Є. В. Краснов, Р. І. Кондратьєв, В. Л. Костюк, О. Є. Костюченко, І. В. Лагутіна, К. Ю. Мельник, Н. О. Мельничук, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипка, О. І. Процевський, О. М. Рим, О. Г. Середа, С. О. Сільченко, Я. В. Сімутіна, С. М. Синчук, Г. О. Спіцина, А. М. Слюсар, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, М. М. Шумило, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко, О. А. Яковлев.

Цінними для аналізу механізму правового захисту можна вважати також наукові висновки вчених теоретиків, зокрема М. І. Козюбри, В. М. Косовича, В. В. Лемака, Л. А. Луць, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, М. В. Цвіка та інших.

Однак подальше удосконалення механізму захисту трудових прав та законних інтересів працівників, з огляду на окреслені у цій монографії аспекти все ще залишається одним із важливих пріоритетів, як науки трудового права, так і законодавців. А отримані в результаті дослідження висновки та пропозиції можуть бути використані для підготовки змін до трудового законодавства й допомогти його більш якісному та ефективному застосуванню на практиці.

Не претендуючи на абсолютну довершеність викладених у монографії висновків та пропозицій, автор буде вдячний за зауваження та рекомендації, що сприятимуть науковій дискусії з проблем удосконалення механізму захисту трудових прав і законних інтересів працівників.

На завершення висловлюю щирі подяки колективу кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка, моїм колегам, підтримку яких я відчував упродовж усього тривалого часу, відколи обрав і почав працювати над цією важливою темою.

Особливі слова вдячності висловлюю моєму науковому консультанту – завідувачеві кафедри соціального права, доктору юридичних наук, професору, Заслуженому юристу України Пилипу Даниловичу Пилипенку, який своїми порадами та рекомендаціями постійно спонукав мене до все нових і нових наукових пошуків та завдяки якому ця монографія побачила світ.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

БУРАК Володимир Ярославович

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ
ТРУДОВИХ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ПРАЦІВНИКІВ**

Монографія

Редактор *Крук У. І.*
Комп'ютерна верстка *Семенович Л. М.*

Формат 60×90/16. Ум. друк. арк. 27,5.
Наклад 300 прим. Зам. №

Львівський національний університет імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

С В І Д О Ц Т В О

про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №3059 від 13.12.2007 р.

Друк та палітурні роботи ТОВ «БУК-ДРУК»
вул. М. Бердичівська, 17А, м. Житомир
тел.: 063 101 22 33, e-mail: printnzt@gmail.com

С В І Д О Ц Т В О

про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
серія дк № 5610 від 21.09.2017 р.

Бурак В. Я.

Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників : монографія / В. Я. Бурак. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. – 440 с.

ISBN 978-617-10-0652-2.

У монографії досліджено механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників. На підставі дослідження концептуальних підходів загальної та галузевої теорії обґрунтовано поняття механізму захисту трудових прав, визначено його елементи. Досліджено правовідносини в механізмі захисту трудових прав та законних інтересів працівників, право працівника на захист, принципи захисту, трудові права та законні інтереси працівників як об'єкти правового захисту, суб'єкти захисту, а також правові способи захисту трудових прав та законних інтересів. Розглянуто поняття та окремі види правових форм захисту. Сформульовано пропозиції удосконалення понятійного апарату механізму захисту трудових прав, законодавства, яке регулює відносини у цій сфері та практики його застосування.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, студентів закладів вищої освіти, практичних працівників та всіх, хто цікавиться проблемами захисту трудових прав та законних інтересів працівників.

УДК 349.2:342.734